

SVENSKBYBORNA

kort historik av Kjell Knutas

Fram till 1781 levde på Dagö utanför Estlands kust en svensk folkspillra. Denna folkgrupp hade levt på Dagö sedan någon gång på 12-1300-talet. I samband med Sveriges stormaktstid försökte svenska adelsmän få kontroll över Baltikums kust och öar. Svenskarna på Dagö höll stånd ända till 1781. Då härskade greve Karl Magnus Stenbock på ön, men beslutet om avvísning av svenskarna fattades av den ryska kejsarinnan Katarina II. I augusti 1781 tvingades svenskarna att lämna Dagö. De lovades ny mark att odla i södra Ukraina nära Svarta Havet vid floden Dnjeprs strand. Förflyttningen till den nya bosättningen kom att kallas för "döds-marchen" - av ca 1200 resenärer överlevde inte fler än ca 300 personer. Bara de starkaste överlevde kölden och svälten och sjukdomarna utmed vägen. I maj 1782 anlände svenskarna till sin nya hembygd. Jorden odlades upp och sakta växte den svenska befolkningen till ca 900 invånare vid början av 1900-talet. Av nyanlända tyska nybyggare kom byn att kallas för "Altschwedendorf" - Gammalsvenskby. Invånarna kom att kallas "svenskbyborna". I sin nya hemby i Ukraina behöll man sitt svenska språk (en dialekt kallad gammalsvenska), sin lutherska tro och sina svenska seder och bruk.

Under 1910-talet blev livet svårt i byn. Första världskriget satte sina spår även här. Men än större spår satte den ryska revolutionen. Under 1920-talet föddes drömmen om att få flytta hem till Sverige. Genom stöd av bl. a Röda Korset i Sverige med prins Karl som ordförande, biskop Nathan Söderblom och många andra i det forna hemlandet lyckades man 1929 få tillstånd att utvandra. Den 1 augusti 1929 anlände ca 900 svenskar till Sverige. De flesta stannade i Sverige, några for vidare till Canada. Men ca 250 personer återvände efter några år till sin gamla hemby i Ukraina. De svenskar som idag finns i byn Zmejevka (består av tre tyska byar och Gammalsvenskby) var då barn eller ungdomar eller är ättlingar till dessa. De möttes i början av 30-talet av stalinismens utrensningar, förvisningar till Sibirien, fängelsestraff och ibland avrättningar. Trots kommunismens hårda grepp över befolkningen bevarade svenskarna sin tro, sitt språk och sina seder. Ofta med risk för fängelsestraff och ibland dödsstraff.

Mot slutet av 1980-talet kom perestrojkan och glasnost i sovjetväldet. Detta gjorde det möjligt att i början av 1990-talet på allvar ta upp kontakten med de isolerade svenskarna i Ukraina. 1992 upprättades en vänförsamlingskontakt mellan Norra Kyrketorps församling i Skövde och den svenska lutherska församlingen i Gammalsvenskby. I januari samma år genomförde Norra Kyrketorps församling sin första resa till byn. Sedan dess har ytterligare 7 resor genomförts. Den tidigare raserade svenska kyrkan i byn är återuppbyggd av den Ukrainska

ortodoxa kyrkan och där firas åter mässa på svenska. Nya vänskapsband har knutits. Under de första åren reste Norra Kyrketorp med hjälpsändningar - kläder, skor, socker, sjukvårdsmateriel, läkemedel m.m. Men under de senaste åren har mer och mer behovet av personlig kontakt och gudstjänstfirande på svenska i Gammalsvenskby kommit att betonas. I Norra Kyrketorp finns brevvänner, skolkontakter och engagerade människor. Den materiella hjälp som nu ges förmedlas via en svensk konserveringsfabrik som har etablerat sig i Kachovka några mil från Gammalsvenskby.

1996 fattade Kyrkomötet beslut om att dessa resor inte skall belasta enbart Norra Kyrketorps församling. Pengar avsätts nu av rikskyrkan och SKUT administrerar dessa resor. Meningen är att Gammalsvenskby skall få tre besök av präster från Sverige per år. Norra Kyrketorps församling fortsätter sitt engagemang genom att samla in pengar som förmedlas till effektiv hjälp genom den svenska fabriken och genom att skicka medresenärer vid prästernas besök.

Om du vill stödja oss i detta kan du ge en gåva till: "Norra Kyrketorps församling"
pg 118776-4 Märk talongen "Gammalsvenskby"
Kontot står under årlig revision av Norra Kyrketorps revisorer.